SAMENWERKING ONDERWIJS EN JEUGDZORGPARTNERS

ONDERZOEKSVERSLAG

050 - 3098888
info@renn4.nl
www.renn4.nl

Postadres
Postbus 8091
9702 KB GRONINGEN

RENN4

excellent in speciaal talent

Hanneloes Schleurholts i.s.m. Marlin Wildeboer
Onderzoeksacademie RENN4, juni 2021

Inhoud

Voorwoord **2**

1. Opzet **3**

1.1 Doelgroep *3*

1.2 Wijze van analyseren *4*

2. Resultaten **4**

2.1 Resultaten Samenwerking: algemeen *5*

2.2 Resultaten Samenwerking: opbrengsten *6*

2.3 Bevorderende en belemmerende factoren in de samenwerking *6*

2.4 Samenwerking: wensen *9*

3. Aanbevelingen voor de praktijk **9**

3.1 Het CAREBAGS model, met aanbevelingen voor de praktijk *9*

3.2 Systematisch, planmatig handelen en Samenwerken: PDCA cyclus *11*

4. Vervolg product **12**

Bijlage 1: Wijze van analyseren **13**

Voorwoord

Voor u ligt het onderzoeksrapport over het onderzoek dat is gedaan binnen RENN4 naar de samenwerking tussen het onderwijs en de jeugdzorgpartners. Momenteel zijn er veel ontwikkelingen gaande op het gebied van het versterken van de samenwerking tussen onderwijs en zorg. Zowel vanuit beide betrokken ministeries (OCW en VWS) als ook vanuit de beschikbare jeugdzorg worden per jeugdzorgregio de beleidslijnen op versterking van deze samenwerking expliciet benoemd.

Ook op de RENN4 scholen is het versterken van deze samenwerking een belangrijk thema. Alle scholen werken samen met jeugdzorgpartners en doen dat op hun eigen wijze. Per school gaat het om een flink aantal instellingen. Veel voorkomende zorginstellingen als Accare bv, maar ook particuliere hulpverleners. Samenwerking vraagt goede afstemming tussen de partners en daarin is nog veel te verbeteren. Niet voor niets hebben enkele RENN4 scholen samenwerking met de jeugdzorgpartner in hun verbeterplannen voor 2019-2020 opgenomen. In haar schoolgids formuleert de Bladergroenschool het bijvoorbeeld zo: ‘Er zijn inmiddels gesprekken met de verschillende jeugdzorgpartners om tot een verbetering in de samenwerking te komen om adequater en preventiever te handelen ten behoeve van de kinderen’ (blz. 11).

Een en ander betekent dat samenwerking tussen onderwijs en zorg een van de speerpunten in het RENN4 meerjarenbeleidsplan 2019-2023 is geworden: de komende jaren wordt ingezet op de doorontwikkeling en verbetering van de samenwerking tussen de scholen en de bij leerlingen betrokken jeugdzorgpartners.

Dit onderzoek richt zich op het verkrijgen van inzicht in hoe de samenwerking tussen de verschillende RENN4 scholen en de jeugdzorgpartners verloopt. Hoe ziet de samenwerking er op concreet niveau uit, wat gaat goed, hoe kan dat wat al goed gaat nog verder worden verbeterd, wat gaat niet goed en hoe kan dat worden verbeterd? Dit kan worden beschouwd als een startmeting: wat is de huidige stand van zaken vanuit de optiek van scholen en betrokken jeugdzorgpartners? Vervolgens zullen deze uitkomsten gebruikt worden om een aanzet te geven voor een verbeterplan.

De focus van het onderzoek richt zich op de rol van de leerkracht en hoe deze de samenwerking positief kan beïnvloeden door bewust in te zetten op de bepalende, beïnvloedbare factoren die een positief effect hebben op het verloop van de samenwerking.

In de hoofdstukken die volgen, zal ten eerste worden ingegaan op de opzet van dit onderzoek (hoofdstuk 1). De resultaten worden beschreven in hoofdstuk 2. In hoofdstuk 3 wordt een aanbeveling geboden voor de praktijk en tot slot zal in hoofdstuk 4 een toelichting worden gegeven op het product ter ondersteuning van dit proces.

Vanwege de Covid-19 pandemie heeft het onderzoek vertraging opgelopen. Leerkrachten gaven (logischerwijs) prioriteit aan de focus op het in de vingers krijgen en verzorgen van online lessen. Daarnaast verliep de oproep om in het eigen netwerk contact te zoeken met een jeugdzorgpartner waarmee samengewerkt wordt traag. Een laatste vertragende factor bleek technisch van aard (toegang verkrijgen tot het programma waarmee gegevens geanalyseerd worden).

1. Opzet

1.1 Doelgroep

Het onderzoek bestond uit 3 fases. De eerste fase bestond uit een interviewronde met alle commissies voor de begeleiding van alle RENN4 scholen. Het doel was om vanuit een overstijgend perspectief de samenwerking in kaart te brengen. Vervolgens zijn de ervaringen op dit gebied opgehaald bij de betrokkenen in de praktijk. In de tweede fase zijn de leerkrachten van RENN4 scholen geïnterviewd (zowel SO, SBO als VSO). De betrokken leerkrachten is gevraagd om contact op te nemen met een samenwerkingsrelatie binnen de jeugdzorginstelling. Om te informeren of zij deel wilden nemen aan de interviewrondes met de jeugdzorg partners. In de derde (en laatste) fase is er gesproken met de betrokken jeugdzorgpartners. In alle fases is gebruik gemaakt van een semigestructureerd interview (opgesteld vanuit de literatuur naar bevorderende en belemmerende factoren binnen de samenwerking tussen onderwijs en zorg zie tabel 1).

Kapstok interview	Fase 1, 2 en 3 (nb. vragen fase 3 geformuleerd vanuit jeugdzorgpartner)
Schets van betrokken jeugdzorgpartners	Alle instellingen en organisaties waar de school een samenwerking mee heeft. Welke zijn fysiek aanwezig binnen de school.
Samenwerking: algemeen	Hoe de samenwerking tussen de verschillende jeugdzorgpartners in de praktijk in zijn werk gaat (o.a. initiatief, eindverantwoordelijk, verschil: veel/weinig contact, milde/zware problematiek, stabiliteit: helderheid over rollen/verantwoordelijkheden, vaste overlegstructuren).
Samenwerking: tevredenheid	De mate waarin de instellingen tevreden zijn over het verloop van de samenwerking binnen en buiten de eigen instelling.
Samenwerking: opbrengsten en wensen	Het uiteindelijke resultaat van de samenwerking tussen de instellingen.
Bevorderende of belemmerende factoren	Factoren die de samenwerking tussen de instellingen kunnen bevorderen of belemmeren (o.a. belang gezamenlijke visie, helderheid verantwoordelijkheid/rollen/mandaat om besluiten te nemen, communicatie en delen van relevante informatie, kennis van elkaars werkwijze/ vertrouwen in elkaar en realistische verwachtingen over elkaars bijdrage, zicht op kwaliteit, evalueren en doorvoeren van aanpassingen, realisering van praktische randvoorwaarden (budget/tijd).
Adviezen	Aanbeveling vanuit de school voor een goed werkende samenwerking.

Tabel 1 Interview kapstok fase 1, 2 en 3

De interviewrondes met de commissies voor de begeleiding hebben fysiek kunnen plaatsvinden (fase 1). De overige interviews (fase 2 en 3) hebben via Teamsvergaderingen plaatsgevonden vanwege de COVID-19 pandemie.

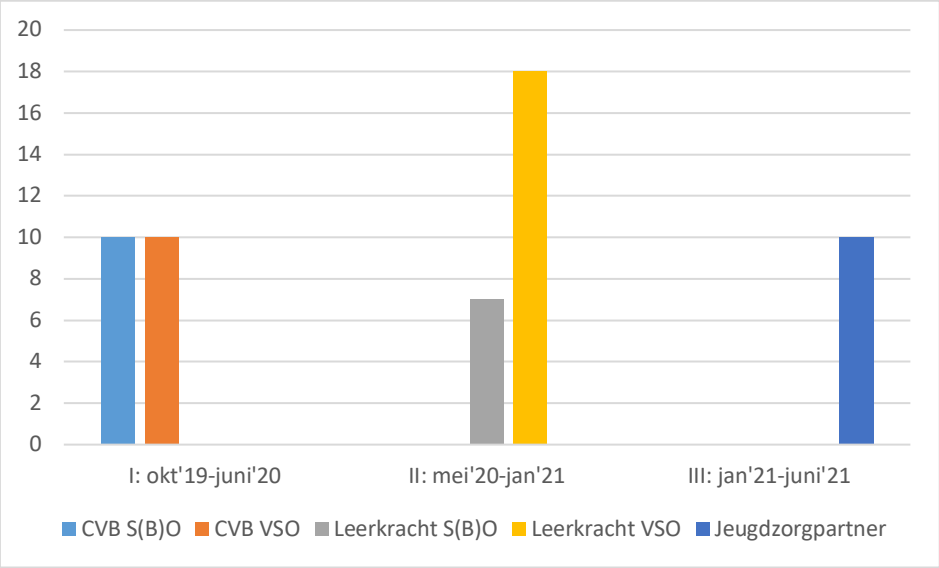

Tabel 2 Weergave in de tijd en aantal afgenomen interviews

1.2 Wijze van analyseren

De informatie uit de interviews is geanalyseerd met behulp van het programma Atlas.Ti. Dit is een programma waarmee interviewgegevens systematisch kunnen worden samengevat in thema's. Voor meer informatie over de wijze van analyseren wordt verwezen naar bijlage 1.

2. Resultaten

In dit hoofdstuk staat de kern van de resultaten beschreven die uit het onderzoek naar voren zijn gekomen. De resultaten worden weergegeven volgens de volgende indeling: Samenwerking: algemeen (regie, verantwoordelijkheid, communicatie, visie en afstemming), Samenwerking: opbrengsten, Samenwerking: bevorderende- en belemmerende factoren en tot slot Samenwerking: wensen.

Op basis van deze resultaten is gekeken naar wat belangrijke factoren zijn die invloed uitoefenen op de effectiviteit en de efficiëntie van een samenwerking tussen onderwijs en jeugdzorgpartners (verkregen vanuit de resultaten fase 1, 2 en 3) en die door de leerkracht te beïnvloeden zijn (tabel 3).

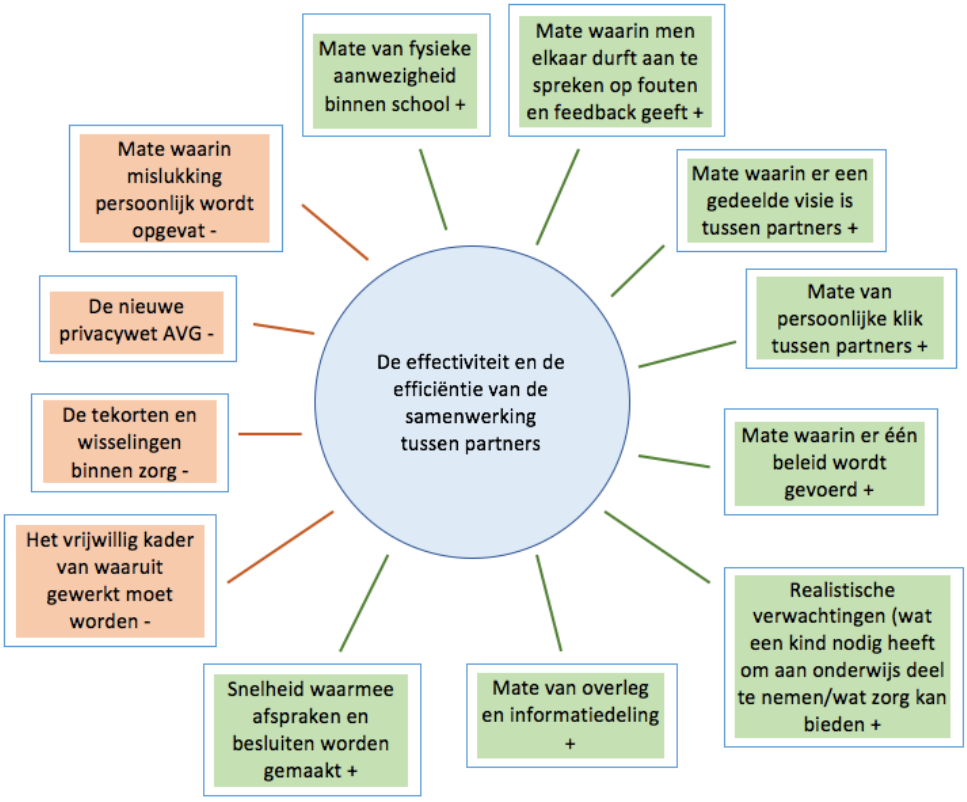

Tabel 3 Cirkelmodel belangrijkste beïnvloedbare factoren vanuit de leerkracht in de samenwerking

2.1 Resultaten Samenwerking: algemeen

- ***Regie.*** De regievoering blijkt sterk afhankelijk per gemeente. Er wordt gehandeld vanuit de heersende visie, financiële middelen of het belang van de gemeente. Door financiële redenen is er bezuinigd op de regiehouders. Scholen en jeugdzorgpartners geven aan deze te missen. Betrokkenen weten vaak wel de eigen taak te beschrijven, maar de taak van een ander en de verantwoordelijkheden niet. Vanuit de jeugdzorgpartners wordt aangegeven dat de regie en het initiatief zowel bij onderwijs als bij zorg ligt. Jeugdzorgpartners geven aan dat zij als organisatie, gezamenlijk met de school, initiatiefnemer en regiehouder zijn in het samenwerkingsproces. Dit is een opvallend resultaat tegenover de antwoorden van de leerkrachten, die vaker aangeven zelf het initiatief en de regie te hebben. Jeugdzorgpartners gaven vaker aan dat iedereen verantwoordelijkheid draagt over zijn eigen stuk in een gezamenlijk proces. Over dit onderwerp bestaat dus een verschil in perceptie. Als verklaring geven jeugdzorgpartners aan dat overleggen in het begin vaker worden geïnitieerd door het onderwijs, maar dat dit op den duur een vast gegeven is waar niemand meer duidelijk het initiatief neemt. Ook hebben jeugdzorgpartners onderling contact over bijvoorbeeld behandeldoelen, iets waar het onderwijs minder zicht op heeft.

- ***Verantwoordelijkheid.*** Het onderwijs geeft aan dat de eindverantwoordelijkheid binnen de samenwerking tussen onderwijs en zorg bij de ouders ligt. De hulpvraag kan voortkomen vanuit ouders, de leerling of de school. Het blijkt soms moeilijk grenzen te stellen. Wat hoort bij de verantwoordelijkheid van school en wat is een zorgvraag, dit is niet altijd even duidelijk.
- ***Communicatie.*** Het onderwijs constateert dat het soms moeizaam verloopt om met elkaar in contact te komen. Tot stand gekomen contact verloopt niet altijd even efficiënt door de aanwezigheid van te veel partners. Ook wordt het onderwijs niet altijd even goed op de hoogte gehouden en ze worden bijvoorbeeld niet uitgenodigd bij overleggen van jeugdzorgpartners. Vanwege de AVG zijn deze geregeld terughoudend in het delen van informatie met het onderwijs. Wanneer het onderwijs gezien wordt door de jeugdzorgpartner als onderdeel van het geheel binnen het behandeltraject, blijkt de mening over de communicatie positief.

- ***Visie.*** Er wordt genoemd dat zorg en onderwijs twee losse gebieden zijn, die af en toe overlap hebben. Er wordt geprobeerd om vanuit 1 kind 1 plan te werken, echter is het soms moeilijk om tot een gedeelde visie te komen. Vanuit het onderwijs wordt ervaren dat de ander niet altijd de urgentie ziet van samenwerking. Dit uit zich in: moeizame formulering en afstemming tot doel en visie. Ook blijven aanvragen soms lang liggen waardoor preventief handelen niet lukt. Daarnaast blijkt dat bij de afstemming tot visie factoren een rol spelen die persoonsafhankelijk zijn en ook zijn onderliggende financiële stromen bepalend. Vanuit leerkrachten wordt ervaren dat de jeugdzorgpartner daarnaast geen goed beeld heeft van het onderwijs waardoor de gegeven adviezen, vaak op praktisch gebied, niet goed aansluiten.
- ***Initiatief.*** Het onderwijs moet taken op zich nemen die anders blijven liggen***.*** Dit werd aangegeven door een groot deel van de bevraagde leerkrachten. Het onderwijs wordt vaak genoemd als initiatiefnemer, regiehouder en eindverantwoordelijke. Dit is meestal niet de ''officiële rol'' die onderwijs moet aannemen, maar is vaak iets wat groeit. Het initiatief dat wordt genomen wordt zichtbaar in het opzetten van contact en overleggen. Het onderwijs benadert de partijen, komt

met vaste overlegmomenten en neemt in de gesprekken ook veelal het woord. Ook heeft het onderwijs een signalerende rol, omdat de leerkracht het kind vaak het meest ziet. Wanneer er een incident is geweest (of juist iets positiefs is gebeurd), is de leerkracht degene die dat terugkoppelt aan ouders en betrokkenen.

2.2 Resultaten Samenwerking: opbrengsten

De opbrengsten van een goede samenwerking zijn enorm belangrijk. Deze is optimaal wanneer er gewerkt wordt vanuit het belang van de leerling. Scholen en jeugdzorgpartners richten zich over het algemeen op het verbeteren van het welbevinden van de leerlingen, rust rond de leerlingen en preventief kunnen werken.

2.3 Bevorderende en belemmerende factoren in de samenwerking

Hieronder worden factoren toegelicht die een positieve (bevorderende factoren) of negatieve (belemmerende factoren) invloed hebben op de samenwerking tussen RENN4 scholen en jeugdzorgpartners.

Bevorderende factoren:

- ***Stabiliteit.*** De samenwerking met de grote jeugdzorgpartners wordt als meer stabiel ervaren dan met de kleinere partners (bv. pgb bureaus). Het gevoel van stabiliteit wordt vergroot doordat er bewust is geïnvesteerd in de kennis van de (on)mogelijkheden van elkaar. Ook is er veelvuldig en laagdrempelig contact. De werkwijze is ongeveer bekend en het team bestaat uit meerdere deskundigen. De ervaringen met de pgb bureaus zijn minder positief. Dit is te wijten aan: dat ze minder op school komen, een 'andere' taal praten, minder zicht hebben op het onderwijs en ze worden als minder professioneel ervaren. Ook gaat het hier vaak om 1 persoon wat de situatie kwetsbaar maakt als deze uitvalt.

- ***Korte lijnen.*** Wanneer school, ouders en de jeugdzorg partner korte lijnen in de communicatie hebben, heeft dit een positief effect op de afstemming en verbinding. Dit kan worden gerealiseerd door een vaste contactpersoon, veelvuldig contact (in ieder geval 1 maal in de 6 week alle betrokkenen bij elkaar) en elkaar ontmoeten bij netwerkbijeenkomsten.

- ***Aansluiting bij elkaar.*** Hiermee wordt bedoeld in hoeverre er aangesloten wordt op de werkwijze van elkaar, gebruik wordt gemaakt van elkaars expertise en hoe de betrokkenen de taal van elkaar begrijpen. Belangrijke positieve factor op het ervaren dat er aangesloten wordt, is dat de betrokkenen elkaar kennen en dat ze kennis hebben van de werkwijze van elkaar. Om dit te realiseren wordt er geïnvesteerd in het bezoeken van elkaars werkplek, organiseren van netwerkbijeenkomsten waarbij school en jeugdzorg partners worden uitgenodigd of themabijeenkomsten georganiseerd worden door jeugdzorgpartners. Het zorgt voor meer begrip tussen alle partijen. Opbrengst is dat er in interactie een passend doel en een heldere aanpak wordt geformuleerd en er meer grip is op de leerling, wat leidt tot meer rust bij alle betrokkenen.

- ***Verwachtingen uitspreken.*** Dit wordt als voorwaardelijk benoemd om tot een goede samenwerking te komen. Zowel de leerkracht als de jeugdzorgpartner onderstreept dit. Dit punt zou meerdere keren in de samenwerking besproken moeten worden als vast agendapunt. Het gaat dan vooral over het bespreekbaar maken van de rollen en ieders verantwoordelijkheden.
- ***Evalueren.*** Scholen geven aan dit erg prettig te vinden. Eindevaluaties worden veel gedaan, maar het evalueren van elkaars rol en verantwoordelijkheden tijdens het traject echter niet. De feedback op het proces van samenwerking helpt deze te verbeteren.
- ***Huisvesting in school.*** Alle jeugdzorgpartners die meegenomen zijn in dit onderzoek benoemen dat zij fysiek aanwezig zijn op school. Dit zien zij als een bevorderende factor, omdat het zorgt voor korte lijnen en werkend is voor de leerling (hij/zij hoeft dan minder te schakelen). Ook is er op deze manier meer en duidelijker overleg tussen de leerkracht en de jeugdzorgpartner. Daarnaast kan de jeugdzorgpartner zicht krijgen op het gedrag van de leerling in de klas. Leerkrachten ervaren dat jeugdzorgpartners die veel binnen de school komen: meer de taal van het onderwijs spreken, er meer zicht is op de (on)mogelijkheden van het onderwijs en er laagdrempeliger afgestemd kan worden om tot een eensgezinde aanpak te komen. Veelvuldig binnenkomen van de jeugdzorgpartner binnen de school helpt daarnaast bij het creëren van een positief beeld van de school ten opzichte van de jeugdzorgpartner.
- ***Gezamenlijke visie.*** Scholen en jeugdzorgpartners noemen beide dat er geen goede samenwerking plaats kan vinden wanneer er gewerkt wordt vanuit verschillende visies. Een gezamenlijke visie is dus een voorwaarde voor een goede samenwerking. Echter is deze gezamenlijke visie nog niet altijd even duidelijk, omdat er vanuit verschillende doelen gewerkt wordt.
- ***Deskundigheid.*** Wanneer er op meerdere niveaus wordt samengewerkt, zoals gezamenlijke studiedagen of expertise overdracht/coaching vanuit jeugdzorgpartner wordt dit gezien als bevorderende factor voor de samenwerking.
- ***Elkaar van feedback voorzien.*** De laatste succesfactor voor samenwerken is het geven van feedback en elkaar (durven) aanspreken wanneer zaken niet goed lopen. Door met bovenstaande succesfactoren een relatie op te bouwen, kan dit worden gedaan zonder de angst dat dit verkeerd opgevat wordt. De gesprekken zijn dan ontspannen van aard.

Belemmerende factoren:

- ***Onduidelijkheid over rol en verantwoordelijkheid.*** Er wordt vanuit beide partijen (school en jeugdzorg partners) benoemd dat er geen afstemming naar elkaar toe is wat betreft de rollen, verantwoordelijkheden, eindverantwoordelijkheden en afspraken die gemaakt zijn. Daarnaast is er weinig zicht op de werkwijze van de andere partij. Dat maakt dat beide partijen noemen dat er geen zicht is betreft de rollen en verantwoordelijkheden in het samenwerkingsverband. School geeft hierbij aan het gevoel te hebben dat hun expertise niet altijd erkend wordt, mede door de onduidelijkheden over elkaars werkwijze.

- ***Persoonsafhankelijk.*** Hoe de samenwerking verloopt, blijkt ook erg persoonsafhankelijk te zijn. Dit maakt ook dat de samenwerking per casus kan verschillen. Dit kan belemmerend werken omdat je continu jezelf moet aanpassen op ieders visie, kennis hebben over elkaars werkveld en ieders deskundigheid moet aftasten. Deze persoonsafhankelijkheid toont zich op veel gebieden: verschil in visie, verschil in kennis over elkaars werkveld, beschikbaarheid, kwaliteit van uitvoering, deskundigheid en het nemen van regie. Een onderliggende basis wordt hierin gemist. Vanuit beide kanten wordt aangegeven dat veel gebieden persoonsafhankelijk zijn, wat eigenlijk een vaste basis zou moeten zijn (zoals de visie, de kennis over elkaars werkveld, beschikbaarheid en de regie).
- ***Instabiliteit.*** Scholen benoemen dat er veel personele wisseling en verzuim is onder de jeugdzorg partners. Dit werkt belemmerend, omdat dit zorgt voor een grote caseload, waardoor de bereikbaarheid minder wordt en het samenwerken lastiger. Een gevolg van instabiliteit onder jeugdzorgpartners kan een grote caseload zijn, wat weer kan zorgen voor demotivatie (je behaalt weinig grote successen en er is minder feedback naar elkaar omdat men minder open durft te zijn). Daarnaast werkt het belemmerend voor het kind zelf, omdat deze uit zijn vertrouwde ritme wordt gehaald en opnieuw moet wennen aan een nieuwe begeleider.

- ***Geen inzicht in de werkwijze bij de jeugdzorg partner.*** Jeugdzorgpartners en leerkrachten geven beiden aan dat ze te weinig kennis hebben van de werkzaamheden van elkaar. Hierdoor is de aansluiting op elkaars doelen lastiger, omdat er minder zicht is op de gewenste resultaten en passende adviezen.
- ***Moeizame communicatie.*** Uit de resultaten blijkt dat er een matige terugkoppeling van de zorg naar school is. Daarnaast wordt de school niet altijd betrokken door de regiehouder bij een overleg en kan er moeilijk in contact worden gekomen met de jeugdzorg partner. Daarnaast geven jeugdzorgpartners zelf ook aan dat zij eerder ingelicht willen worden wanneer het minder goed lijkt te gaan met de leerling. Er kan dan meer preventief gewerkt worden. Wat deze zorgpartners merken is dat, wanneer zij worden benaderd, er vaak al veel is gebeurd bij deze leerling wat voorkomen had kunnen worden. Hierdoor wordt het moeilijker om de leerling te helpen.
- ***Geen eindevaluatie.*** Evaluaties op het gebied van proces van samenwerkingen worden gemist.
- ***Inefficiëntie door hoeveelheid partners.*** De keuze is groot op gebied van zorginstanties wat ertoe leidt dat school niet altijd zicht heeft op de kwaliteit en betrouwbaarheid van de gekozen jeugdzorgpartner. De vele partners hebben verschillende werkwijzen, wat de samenwerking moeilijker maakt. Daarnaast is er te weinig oog voor de informatie die al beschikbaar is. Een leerkracht omschreef: ''iedereen lijkt het wiel zelf uit te willen vinden''. Het onderwijs ervaart dat het zetten van concrete stappen door de jeugdzorgpartner vaak lang duurt. Een groot aantal jeugdzorgpartners kan zorgen voor een gespreide verantwoordelijkheid. Men gaat dan op elkaar wachten en onderneemt zelf geen actie.
- ***Geen duidelijkheid financiën.*** Sommigen gemeenten hebben geen geld meer, waardoor de zorg niet langer uitgevoerd of gestart kan worden. Dit resulteert in wachtlijsten of dat de leerling niet langer op school kan blijven. Daarnaast wordt er geïnvesteerd in behandelingen die snel rendement opleveren (kortdurende behandeling) en niet in langdurige behandelingen. Sommige jeugdzorgpartners zijn niet goed op de hoogte van de afspraken met de gemeente over de financiën.

2.4 Samenwerking: wensen

Vanuit beide partijen zijn een aantal wensen naar voren gekomen. Dit zijn: werken met een vaste koppeling van jeugdzorgpartners aan scholen. Vaste partners binnen de school kan als opbrengst hebben, dat expertise wederzijds gedeeld wordt en gezamenlijke professionalisering opgezet kan worden. Meer overeenstemming in werkwijze kan plaatsvinden en meer preventief gewerkt kan worden. Daarnaast is een belangrijke wens om met een minder aantal jeugdzorgpartners samen te moeten werken.

3. Aanbevelingen voor de praktijk

Om de aanbeveling voor de praktijk te kaderen is er gekozen voor een richtinggevend denk- en werkmodel namelijk CAREBAGS van Minnaert (2005). Het expliciete doel van dit theoretische onderwijs zorg model is te bepalen welke factoren ertoe bijdragen dat een aanpak effectief is. Het begrippenkader is al bekend binnen de organisatie. Dit zal ervoor zorgen dat mensen zich in de aanbeveling zullen herkennen en dat het laagdrempelig zal zijn om aan te zetten tot verbetering. Voor sommigen zal het een bewustwording zijn dat de principes van CAREBAGS die gehanteerd worden in de benadering van de aanpak naar de leerling ook richtinggevend is voor andere lagen binnen de organisatie (zoals samenwerking onderwijs en jeugdzorgpartner). De toegevoegde waarde van het CAREBAGS-model is dat alle participanten vanuit een gedeelde visie en met een taal gaan spreken.

3.1 Het CAREBAGS model, met aanbevelingen voor de praktijk

De leerkracht zal bewust moeten inzetten op:

Competentie. Dit staat voor de behoefte om jezelf als capabel te ervaren: in staat zijn om een gewenst resultaat te behalen (iets te kunnen, iets te beheersen, de ervaring iets te kunnen leren) en een ongewenst resultaat te vermijden. In een samenwerkingsrelatie is het van belang dat een leerkracht zichzelf als competent ervaart en als dit niet zo is, dat er stappen ter ondersteuning worden gezet die dit veranderen zal in een positief competent gevoel. Te denken valt aan: het opdoen van kennis omtrent de inhoud van werkzaamheden van een jeugdzorgpartner, het sparren met een collega/ lid van CVB omtrent een aanpak/visie, het betrekken van een collega bij het voeren van een overleg met een jeugdzorgpartner. Aan de andere kant zou een leerkracht zich bewust moeten worden, dat hij de jeugdzorgpartner binnen de samenwerkingsrelatie een competent gevoel geeft. Te denken valt aan: zich serieus genomen te voelen omtrent zijn expertise, open te durven zijn zodat er vragen gesteld gaan worden en er geleerd kan worden. Een voorbeeld kan o.a. zijn: situaties waarin er een verschil in visie ontstaat (mogelijk door onvoldoende zicht op onderwijs/zorg) of bijvoorbeeld dat een ieder transparant durft te zijn over de (on)mogelijkheden van zijn rol/aanpak/verloop van de behandeling. Wanneer beide partners zich competent voelen zal dit een positief effect hebben op het gevoel van veiligheid binnen de samenwerkingsrelatie. Dit kan ten goede komen aan een open communicatie. Dit is een basis om positieve ervaringen op te doen binnen de samenwerking.

Autonomie. Dit is het verlangen naar persoonlijke controle en zelfbeschikking. Dit vereist een balans tussen zelf aan het stuur zitten, je eigen wensen en verlangens durven uit te spreken en te volgen zonder daarmee de autonomie van anderen te schaden. Te denken valt aan: open luisterhouding aannemen, het stellen van open vragen, het perspectief van de ander proberen te begrijpen en feedback niet persoonlijk op te vatten. Blijf bij de samenwerking het belang van het kind voorop zetten.

Relationele verbondenheid. Dit is de behoefte om ergens bij te horen (serieus genomen te worden) en het vermogen bij te dragen aan de relatie. De leerkracht kan dit aspect beïnvloeden door zorg te dragen voor ieders gevoel van veiligheid in de groep en de jeugd zorgpartner zich betrokken te laten voelen in het proces. Te denken valt aan: transparantie betreft (on) mogelijkheden van werkzaamheden, bespreekbaar maken van een open-feedbackcultuur betreft het proces van samenwerken, proberen om de ander te leren kennen en te zien in zijn waardigheid als persoon en professional. Een realistisch beeld van elkaars werkwijze leidt ertoe dat er bruikbare adviezen kunnen worden gegeven en dat er inzicht vanuit onderwijs kan ontstaan voor de begeleiding vanuit zorg.

Engagement. Dit duidt op het verlangen van de mens om met iets zinnigs bezig te zijn. Geëngageerd zijn voor de samenwerking zal leiden tot een diepte-investering en tot doorzettingsvermogen, het verlangen iets af te maken en het tot een goed einde te brengen. Het is de kunst voor de leerkracht om via **CAR** (en **BAGS**) de stappen in de samenwerking zo vorm te geven dat de onderwijszorg partner geëngageerd raakt. Kortom, de **CARE** zou moeten kunnen leiden naar sociale verbondenheid (gevoel van competentie, autonomie en engagement) ten aanzien van de samenwerking tussen het onderwijs en de jeugdzorgpartner. **BAGS** staat voor de onderwijskundige aandacht voor de beschermende factoren, adaptief onderwijs, gedragsverandering en systematisch, planmatig werken/samenwerken.

Beschermende factoren. Deze kunnen een bescherming bieden tegen de risicofactoren die bestaan binnen een samenwerkingsrelatie. Onderzoek wijst uit dat interventies effectiever zijn als gebruik gemaakt wordt van wat goed is, bewust inzetten op de sterke, positieve factoren binnen de samenwerkingsrelatie. Dit zijn: korte communicatielijnen, veelvuldige aanwezigheid van jeugdzorgpartner binnen de school, besef hebben van elkaars werkwijze waardoor openheid en begrip ontstaat, voeren van structurele evaluaties waardoor aansluiting verbetert.

Adaptief onderwijs. Dit is gericht op het grip krijgen op de onderwijsbelemmeringen van leerlingen zodanig dat zij opgelopen onderwijsachterstanden kunnen wegwerken, dan wel geen verdere achterstand oplopen. Vertaald naar de samenwerkingsrelatie betekent dit dat bij alle betrokkenen het ontwikkelingsbelang van het kind voorop moet staan, zodat er vanuit de integrale aanpak aangesloten wordt bij de ontwikkelings(on)mogelijkheden van het kind. Dit vraagt om een adaptieve samenwerking. De leerkracht kan dit bereiken door: bij het bespreken van de visie met de jeugdzorgpartners steeds het belang van het kind voorop te stellen, aan te dringen dat er afgestemd moet worden op het doel, dat het voor iedere betrokkene duidelijk is hoe er gewerkt wordt naar dat doel en hoe er bijgestuurd kan worden, zodat er adaptieve begeleiding geboden kan worden. Daarnaast is de opbrengst van de samenwerking groter als de ervaringen binnen het onderwijs worden meegenomen in het algehele behandeltraject.

Gedragsverandering. Dit is het doel van cluster 4 onderwijs. Namelijk het bewerkstelligen van zichtbare en blijvende gedragsveranderingen, zowel in schoolprestaties als in motivationele, sociaal-emotionele en handelingsgerichte factoren. Dit vraagt om gerichtheid niet alleen op de inzet van de leerlingen zelf, maar ook op aandacht voor alle omgevingsfactoren die schakels vormen tot gedragsverandering. In de samenwerking kan zich dit uiten op het inzetten van laagdrempelige, korte communicatielijnen. Leerkrachten kunnen bij het startgesprek afspraken maken betreft hoe de partners elkaar op de hoogte houden (meestal mailcontact met alle betrokkenen in de cc). Jeugd zorgpartners geven aan dat het positief is wanneer zij snel betrokken worden wanneer er iets verandert in de situatie van een kind. Verder blijkt het laagdrempelige karakter van gesprekken in de wandelgangen en het benoemen van positieve punten belangrijk te zijn voor het vertrouwen tussen de betrokkenen van het kind.

3.2 Systematisch, planmatig handelen en Samenwerken: PDCA cyclus

Volgens de PDCA (plan, do, check, act) cyclus is dit een belangrijk middel bij het bewerkstelligen van kwaliteit van samenwerking en onderwijszorg effectiviteit. Uit resultaten blijkt dat onderwijs en zorg langs elkaar heen werken Dit is schadelijk voor de belangen en de behoeften van de leerlingen en de ouders.

Het uitgangspunt van de samenwerking zou moeten leiden tot één kind, één plan. De leerkracht kan dit bewerkstelligen door:

- Tijdens vergaderingen een vaste agenda te hebben met punten die in elke vergadering opnieuw besproken worden. Dit zijn punten als:
    - Bespreken van de rollen: wat is er nodig in de samenwerking en wie doet wat? Hoe zorg je ervoor dat alle rollen vervuld worden?
    - Bespreken van ieders verantwoordelijkheden: wie zorgt ervoor dat iets ook daadwerkelijk uitgevoerd wordt en als dat niet lukt of iets bijgestuurd moet worden hoe wordt dat gecommuniceerd? Bespreken hoe je elkaar op de hoogte houdt van signalen en transparant zijn bijvoorbeeld wanneer iets niet lukt. Citaat van een leerkracht: ”Zeggen wat je doet en doen wat je zegt”.
    - Doel en visie van de samenwerking bespreken: is dit nog steeds hetzelfde of komen er veranderingen in naarmate de samenwerking vordert?
    - Belangrijk vast agendapunt: proces van samenwerken: wat gaat er goed/wordt gewaardeerd, waar liggen verbeterpunten?
    - Bespreek hoe je elkaar op de hoogte wil houden (online, face-to-face, mail (cc naar allen?), bellen, etc.)

- Aan het einde van een samenwerking is het helpend om een eindevaluatie te hebben met alle betrokkenen rondom de samenwerking. Deze eindevaluatie richt zich op het kind, maar zou zich ook moeten richten op het evalueren van de samenwerking die is uitgevoerd. Wat ging er goed? Wat maakte dat dit goed ging? Wat kan er de volgende keer beter en waar lag dit aan? Hoe ga je dit de volgende keer aanpakken?
- Elkaar op de hoogte houden van de stappen die je onderneemt in de samenwerking. Wees ervan bewust dat dit helpend kan zijn voor een ander, doordat iedereen een rol op zich neemt wat aansluit op het gezamenlijke doel en iedereen daar invloed op heeft.
- Durf elkaar feedback te geven. Deze (opbouwende) feedback moet aansluiten op de rol die iemand op zich neemt en factoren die veranderbaar zijn. Zo kan de ontvanger van deze feedback hier ook daadwerkelijk wat mee doen. Feedback is makkelijker te geven aan elkaar wanneer er veel openheid en transparantie binnen de samenwerking is.

Uitgangspunt is dat alle betrokkenen binnen de samenwerkingsrelatie kunnen en willen leren als er zorg is voor CARE en er daarnaast ook gericht wordt op de BAGS. Binnen de samenwerking tussen het onderwijs en de jeugdzorgpartners zijn er verschillen in aanpak en (persoonsafhankelijke) werkwijze. Vanwege deze differentiatie is het van belang dat de leerkracht binnen het onderwijs als stabiele factor richtlijnen aangereikt krijgt die ervoor zorgen dat de samenwerkingsrelatie kan verbeteren. De leerkracht in het onderwijs is in het genoemde CAREBAGS model de sleutel tot de verandering. De toegevoegde waarde van het CAREBAGS-model is dat alle participanten binnen de samenwerking vanuit een gedeelde visie en met één taal gaan spreken.

4. Vervolg product

In hoofdstuk 3 zijn aanbevelingen aangereikt om de samenwerking tussen het onderwijs en de jeugdzorgpartner te verbeteren. De focus van de aanbevelingen richt zich op de rol van de leerkracht en hoe deze de samenwerking positief kan beïnvloeden door bewust in te zetten op de bepalende, beïnvloedbare factoren die een positief effect hebben op het verloop van de samenwerking. De kapstok is CAREBAGS (Minnaert 2005).
Om de implementatie van de schriftelijk opgestelde aanbevelingen te ondersteunen, zal er een videokanaal worden ingericht waar collega's inspiratie kunnen opdoen van de ervaringen uit de praktijk van de bevraagde leerkrachten en jeugdzorgpartners. Op intranet van RENN4 zal er een (Microsoft Stream) kanaal worden ontwikkeld genaamd: Samenwerking onderwijs en jeugdzorgpartners. Via een zoekfunctie kan een leerkracht bepaalde termen intypen en zo inspiratie opdoen om zijn eigen praktijk te verrijken. Daarnaast wordt er gewerkt met 'hashtags (#)', zodat een leerkracht snel kan 'doorklikken' op een onderwerp. Het kanaal zal hetzelfde werken als het kanaal 'Taakgericht gedrag stimuleren bij jongeren met gedragsproblematiek'.
In laatstgenoemde onderzoek delen een vijftiental leerkrachten hun 'good practices' die ervoor zorgen dat de leerlingen weer gemotiveerd raken voor het onderwijs. De sleutelwoorden zijn onder andere: leerlingen een competent gevoel geven, iedere leerling als talentvol zien, het gevoel van autonomie geven door bijvoorbeeld keuzes te maken in hoe een taak gemaakt wordt, de leerling nieuwsgierig maken door bijvoorbeeld leerlinggerichte vragen te stellen en het eigenaarschap van het ontwikkelingsdoel bij de leerling te leggen. De leerkrachten maken gebruik van hun didactische- en interactievaardigheden en lichten middels praktijkvoorbeelden hun pedagogisch-didactisch handelen toe. De onderwerpen die aan bod komen zijn breed: van het geven van instructie tot het aanpakken van vermijdingsgedrag tot het aanleren om samen te werken (en meer). Door het invoeren van sleutelwoorden binnen dit kanaal (zoals bijvoorbeeld: instructie, eigenaarschap, vermijdingsgedrag, motivatie etc.) komen de gezochte good practices naar voren. Zo kan een leerkracht gericht zoeken naar een thema waar op dat moment behoefte aan is.
Om een beeld te krijgen van het kanaal, klik hier.

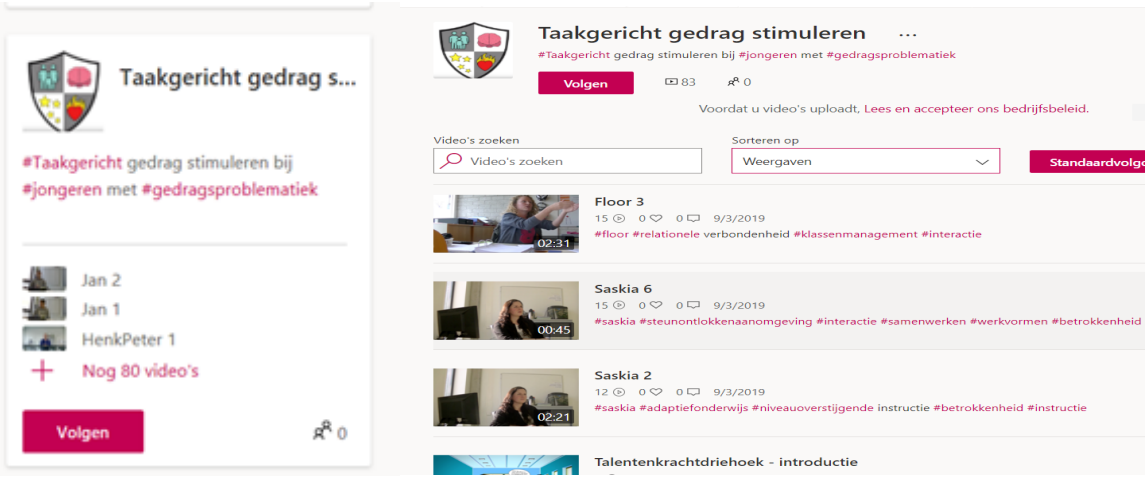

Bijlage 1: Wijze van analyseren

De informatie uit de interviews is geanalyseerd met behulp van het programma Atlas.Ti. Dit is een programma waarmee interviewgegevens systematisch kunnen worden samengevat in thema's. De te doorlopen fases zijn: lezen en herlezen van de data, begincodes aanmaken die van belang zijn voor het beantwoorden voor de onderzoeksvraag, codes onderbrengen in thema's, herzien van de thema's en definitief vaststellen van de thema's (Braun & Clarke, 2012). De analyse van fase 1 leidde tot een aantal hoofdthema's. Vervolgens is tijdens het coderen van fase 2 en 3 het code boek aangevuld (tabel 3).

Hoofdcodes	Beschrijving
Jeugdzorgpartners	Alle instellingen en organisaties waar de school een samenwerking mee heeft met algemene informatie.
Samenwerking: algemeen	Hoe de samenwerking tussen de verschillende jeugdzorgpartners in de praktijk in zijn werk gaat.
Samenwerking: tevredenheid	De mate waarin de instellingen tevreden zijn over het verloop van de samenwerking binnen en buiten de eigen instelling.
Samenwerking: opbrengsten en wensen	Het uiteindelijke resultaat van de samenwerking tussen de instellingen.
Bevorderende of belemmerende factoren	Factoren die de samenwerking tussen de instellingen kunnen bevorderen of belemmeren.
Adviezen	Aanbeveling vanuit de school voor een goed werkende samenwerking.

Tabel 4. Hoofdthema's fase 1,2 en 3.